

Zaščita Slovencev v Italiji

Senatna komisija ni razpravljala, ker čaka na vladni zakonski osnutek

Senatna komisija za ustavne zadeve prejšnji teden ni razpravljala o zakonskih predlogih za zaščito slovenske narodne manjšine, kot je bila napovedala in kot je bilo razvidno z njenega dnevnega reda. Vse kaže, da je prevladalo stališče, naj se razprava odloži vse dotlej, dokler vlada ne bo sestavila in predložila parlamentu svojega zakonskega osnutka. Kot smo zvedeli, vlada še ni dokončno sestavila besedila osnutka, vendar so dela v teku in kaže, da bodo tudi kmalu zaključena.

Kakšna bo vsebina vladnega zakonskega osnutka, pa do zdaj še nihče med člani manjšine ne ve. Prejšnji teden se je enotna slovenska delegacija zglasila pri vladnem komisarju in tržaškem prefektu Marrosuju, ki je potrdil vest, da vlada pripravlja svoj zakonski osnutek o zaščiti slovenske manjšine, pri tem pa pristavil, kako obstaja politična volja, da se ta zadeva čimprej uredi, se pravi, da se čimprej izglasujejo zaščitne norme. Vladni komisar je soglašal z zahtevo delegacije, naj bi čimprej prišlo do soočenja med vlado in manjšino, kar pomeni, da bi pri sestavljanju besedila zakonskega osnutka morali sodelovati tudi pripadniki naše manjšine. Prefekt dr. Marrosu, ki je dober poznavalec naše manjšinske stvarnosti, je še izjavil, da po njegovem ne bo prevelikega odpora zoper zakonsko zaščito slovenske narodne manjšine, se pravi, da ne

predvideva prevelikega odpora zlasti pri delu italijanske javnosti v Trstu in tudi drugod po deželi Furlaniji-Juljski krajini.

Kaj manjšina misli, pa bo enotna slovenska delegacija povedala v četrtek, 26. t.m., ko bo priredila v Časnikarskem krožku v Trstu tiskovno konferenco.

O zaščiti slovenske narodne manjšine bo gotovo tekla razprava tudi konec tega tedna v Ljubljani, kjer bo na uradnem obisku predsednik deželne vlade Furlanije-Juljske krajine Comelli, ki bo gost predsednika slovenske vlade Zemljariča. Ta pa je že v decembru med obiskom v Rimu sprožil vprašanje zakonske zaščite slovenske manjšine v Italiji, ko se je pogovarjal s podtajnikom v zunanjem ministrstvu Fioretom ter je imel tudi krajši pogovor z zunanjim ministrom Andreottijem. V tej zvezi je treba še opozoriti, da bo zu-

nanji minister Andreotti v ponedeljek, 6. februarja, prispel na dvodnevni obisk v Beograd, kjer bo imel vrsto pogovorov s svojim jugoslovanskim kolegom Mojsovom in ga bo sprejela tudi predsednica zvezne vlade Milka Planinc.

Andreotti pa je italijanski politik, ki morda še najbolje pozna slovensko manjšinsko problematiko. Ko je bil predsednik vlade, je sprejel enotno slovensko delegacijo in tedaj tudi sprejel zahtevo, naj se ustanovi pri predsedstvu vlade posebna komisija z nalogo, da prouči manjšinsko vprašanje, z namenom, da se pripravi besedilo norm za njeno zakonsko zaščito. V Beogradu bo torej spet priložnost za izmenjavo mnenj in stališč tudi o zakonski zaščiti slovenske narodne manjšine, kot jo med drugim predvidevajo osimski sporazumi.

Nastop manjšine ni vedno bob ob steno

V zadnji številki Novega lista smo poročali, da je avstrijski zvezni minister za šolstvo proti zahtevam in predlogom predstavnikov koroških Slovencev imenoval za okrajnega nadzornika dvojezičnega šolstva Franca Wieceleta, se pravi osebo, ki ne uživa zaupanja pri obeh osrednjih slovenskih organizacijah na Koroškem in sploh pri tamkajšnji slovenski javnosti. Ko je

bil naš list že v tisku, pa so s Koroškega prispeli vesti, da je akcija, ki jo Slovenci že dalj časa vodijo v zvezi s problematiko manjšinskega šolstva, vendarle požela delen, a pomemben uspeh.

V sredo, 18. t.m., je namreč prišlo do sestanka med koroškim deželnim glavarjem Leopoldom Wagnerjem in številnim zastopstvom koroških Slovencev, na katerem so se dogovorili: 1. da bo dr. Valentin Inzko, tudi pri nas na Primorskem znana in cenjena osebnost, prevzel vodstvo manjšinskega šolskega urada pri deželnem šolskem svetu; 2. da bo učitelj Tomi Ogris, kandidat slovenskih osrednjih organizacij, nasledil Wieceleta kot okrajni šolski nadzornik ob izteku njegovega mandata; 3. da se bodo v roku dveh mesecev začeli konkretni pogovori za ustanovitev dvojezične osnovne in glavne šole v Celovcu.

Naslednjega dne, t.j. 19. t.m., pa je delegacijo koroških Slovencev sprejel sam zvezni minister za šolstvo dr. Helmut Zilk. Govor je bil o različnih aspektih dvojezičnega šolstva, predvsem pa o možnosti ustanovitve slovenske trgovske akademije v Celovcu. Na sestanku je bilo dogovorjeno, da bo do junija prišlo do pet nadaljnjih srečanj med ministrom in predstav-

POMEMBEN KULTURNI PRAZNIK V REZIJU

V nedeljo, 15. t.m., popoldne so Rezijani pridelili na Ravenci v Rozajanski kulturni hiši, ki jim jo je po potresu darovala republika Slovenija, pomemben in bogat kulturni praznik. Ne gre morda toliko za splet pesmi, petja, glasbe in plesov in tudi ne gre za samo dejstvo, da so prvič v zgodovini Rezije — te rožine dolyne-domačini zasnovali in ustanovili svoje kulturno društvo Rozajanski dum (Rezijanska domovina). Še najvažnejše pri vsem je, da so sami čutili potrebo in nujnost po takem kulturnem družbeno - prosvetnem središču, da so sami obšli vse težave in ovire, ki so se jim z raznih strani postavljale na pot in da so s svojimi moči zaorali v to čudovito bogato, v to čudovito vztrajno zemljo. Že samo to dejstvo prerašča venec gora, ki obdaja to najbolj osamljeno in zapostavljeno izmed vseh

pokrajin, kjer živimo Slovenci v zamejstvu. Na ta nedeljski rezijanski praznik upravičeno gledamo kot na praznik vseh zamejskih Slovencev in, kot je v svojem pozdravnem govoru omenil tudi podpredsednik SAZU Bratko Kreft, tudi kot na praznik celotne slovenske kulture. Rezijani se letos res ne bi bili mogli lepše in dostojneje oddolžiti Prešernovemu spominu ob njegovem prazniku.

In še zaradi nečesa drugega so Rezijani presenetili domačo slovensko in tujo javnost. Mislim na zelo resen in dalekoviden pristop k lastni družbeni, gospodarski in kulturni stvarnosti. Domačemu človeku, ki živi in hoče ostati v Reziji, hočejo nuditi vse tiste možnosti, ki jih ta rožina dolyna še ima v sebi, predvsem pa hočejo zava-

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 29. januarja, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maa iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Dvojčici«; 11.00 Melodije od včeraj in danes — za jutri; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 12.30 Glasba brez meja; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Nediški zvon; 14.40 Šport in glasba ter prenosi z naših kulturnih prireditvev; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 30. januarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Sedma stopnja sreče; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Ruggero Leoncavallo: Glumači, opera v dveh dejanjih; 11.30 Literarni listi; 12.00 Slovenski umetniki na Montmartru; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Gospodarska problematika; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih: Jaroslav Mašek: »Dobri vojak Švejk v prvi svetovni vojni«; 15.00 »Ko trkam na nebesna vrata...«; 15.30 Evergreeni; 16.00 Prigode navadnega vojaka; 16.15 Tja in nazaj; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Pianist Giovanni Umberto Battel; 18.00 Pod Matajurjan, posebnosti in omika Nedikih dolin; 19.00 Radijski dnevnik.

■ TOREK, 31. januarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Slovensko učiteljstvo pod fašizmom; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Oddaja za otroški vrtec; 10.20 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Literarni listi; 12.00 Alenka Goljevšček: Mit in slovenska ljudska pesem; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 »Naš pravljici telefon«; 15.00 Mladi mladim; 16.00 Od Milj do Deevina; 16.30 Tja in nazaj; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Glasbena kronika s Hrvaškega; 18.00 Odprti dramski val: Danilo Lokar: »Platnena srajca«; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SREDA, 1. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.00 Oddaja za prvo stopnjo osnovne šole; 11.30 Literarni listi; 12.00 Iz noči življenje se poraja; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Revija Zveze cerkvenih pevskih zborov v Kulturnem domu v Trstu; 13.40 Glasbene raznolikosti; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih: Jaroslav Mašek: »Dobri vojak Švejk v prvi svetovni vojni«; 15.00 Diskorama; 16.30 Tja in nazaj; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Grmade po gorah gore; 19.00 Radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 2. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Trim za vsakogar; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.00 Oddaja za drugo stopnjo osnovne ole; 11.30 Beležka; 12.00 Zdravniški nasveti; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek: »To je pa laž!«; 16.00 Na goriškem valu; 16.30 Tja in nazaj; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mešani zbor Politeehnike iz Gdanska na Poljskem; 18.00 Četrtekova srečanja: Dosje Koprivišče; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PETEK, 3. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.00 Oddaja za srednjo šolo; 11.30 Beležka; 12.00 Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Dogodki in problemi; 14.00 Kratka poročila; 14.10 oman v nadaljevanjih: Jaroslav Mašek: »Dobri vojak Švejk v prvi svetovni vojni«; 14.35 Od ekrana do ekrana; 16.30 Tja in nazaj; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 18.30 Nabožna glasba; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 4. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Javni koncert simfonikov RTV Ljubljana; 11.40 Beležka; 12.00 »Bom naredu st'zdice, čjer so včas' b'le« — glasnik Kanalske doline; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek: »Zakajček in Vseved«; 14.30 Na dobri stari radio; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 19.00 Radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart. Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

O podaljšanem pouku na šolah

S šolskim letom 1984/85 se bo na nižjih srednjih šolah v Italiji uvedel tako imenovani podaljšan pouk. V razredih s takim poukom bo šolski urnik prilagojen potrebam dijakov in njihovih staršev. Uvedba podaljšane pouka ni obvezna, temveč se zanj prostovoljno izrečejo starši ob vpisu otroka v 1. razred srednje šole.

Oglejmo si поблиže, kako bo potekal pouk v razredih s »podaljšanim poukom«: novi delovni čas bo trajal najmanj 36 do največ 40 ur tedensko. Od teh bo 30 ur namenjenih rednemu šolskemu učnemu programu z vmesnim odmorom za šolsko refekcijo, seveda kjer bo ta delovala. Po ena ura na dan bo namenjena tako imenovanemu »predšolskemu času« za dijake, katerih starši so zaposleni in morajo na delovno mesto pred osmo uro. Ti otroci bodo na šoli lahko že eno uro pred pričetkom pouka, to je ob 7.30. S povečanjem števila tedenskih ur se bo učna ura verjetno — tako je napovedala ministrica za šolstvo Falcucci — skrčila na 50 minut. Med podaljšanim poukom bo poleg obveznih predmetov čas namenjen tudi raznim rekreativnim dejavnostim in utrjevanju že obravnavane snovi. Novost bo tudi ta, da dijaki ne bodo imeli domačih nalog, ker jih bodo reševali v šoli.

Kar se tiče profesorjev, bo pouk na takih šolah tako urejen, da bo obveznih 40 ur, kot jih je bila določila ministrska okrožnica julija lani; če bo zbor učnega osebja odločil, da se za redni pouk nameeni samo 36 ur, bosta v štirih preostalih urah v istem razredu dva profesorja, ki bosta poučevala različne predmete za razne skupine dijakov.

Vsak profesor bo ohranil »stolico«, se pravi 18 ur tedensko, le da bodo te omejene na manjše število razredov npr.: profesor literarnih predmetov bo poučeval le v enem razredu in ne več v dveh, tako da bo 15 ur namenjenih »stolici«, tri preostale ure bodo na razpolago za dodatni pouk, npr. za utrjevanje predelane snovi, za pomoč dijakom, ki imajo težave pri učenju raznih predmetov itd. ... Profesor matematike in prirodoslovnih ved bo imel dva razreda namesto prejšnjih treh, profesor tu-

jega jezika tri razrede namesto prejšnjih šest itd. ...

Ustanovljene bodo nove stolice za proste dejavnosti, kot so časnkarstvo, gledališče, zborovsko petje, ročno delo, šport, poučne ekskurzije itd.

To pomeni, da bodo profesorji, ki so poučevali v dopoldanskih urah, morali poučevati tudi popoldne. V šolskem letu 1984/85 se bo reforma srednje šole omejila le na prve razrede. S podaljšanim šolskim urnikom bodo prvi razredi srednje šole imeli naslednji učni program: 15 ur tedensko bo namenjenih literarnim vedam (prej jih je bilo 11), 8 ur bo matematike in prirodoslovnih ved (prej 6 ur), pet ur bo tujega jezika (prej 3), 3 ure telesne vzgoje (prej 2 uri) in 3 ure glasbene vzgoje (prej 2). Za tehnično in umetnostno vzgojo bosta še dalje 2 uri.

Ob izvajanju te reforme se poraja vrsta vprašanj: Kako bo s šolsko refekcijo? imajo naše šole primerne prostore? So profesorji dovolj pripravljene za proste, izvenšolske dejavnosti? Se bodo starši odločili za podaljšan pouk? Na odgovore bo treba še počakati, da se končajo predpisi v prve razrede srednje šole, ki so že v teku in se bodo zaključili 31. januarja. Na druga odprta vprašanja pa bo treba počakati še kakšno leto, ko se bo nova srednja šola že vpeljala. Tedaj se bo videlo, kaj je pozitivnega in kaj ni. Vsaka novost vzbuja pri starših nezaupanje in pričakovanje. Upajmo, da bo ta novost koristila dijakom in staršem in da bo pomenila nov korak v boljše in sedanjim razmeram bolj ustrežajočo šolo.

Marko Paulin

—O—

KANCLER SINOWATZ V BEOGRADU

Te dni se je mudil na uradnem obisku v Beogradu avstrijski zvezni kancler Sinowatz. V jugoslovanski prestolnici je bil gost predsednice zvezne vlade Milke Planinc. Do obiska avstrijskega kanclerja je prišlo le nekaj dni potem, ko je afera okrog imenovanja Franza Wieveleta za novega okrajnega nadzornika za dvojezično šolstvo na Koroškem dosegla višek.

Nastop manjšine ni vedno bob ob steno

■ nadaljevanje s 1. strani

niki Slovencev, na katerih naj bi posebej in podrobno obravnavali vrsto nerešenih vprašanj, s katerimi se že dalj časa spoprijemajo koroški Slovenci na šolskem področju.

Očitno gre za pomembne dosežke, ki so po eni strani sad enotnosti in odločnosti, s katerima so nastopili predstavniki koroških Slovencev, po drugi strani pa tudi velikega odmeva, ki ga je njihova akcija imela v avstrijski in slovenski javnosti. O njej so namreč poročali skoro vsi pomembnejši avstrijski in slovenski časopisi in odprto jo je med drugimi podprla vlada SR Slovenije. Na razvoj dogodkov pa je po vsej verjetnosti nenazadnje vpli-

vala tudi vest, da bo danes (26. t.m.) ambasadorica Združenih držav Amerike Helena von Damm sprejela na Dunaju zastopstvo Narodnega sveta koroških Slovencev. Ni si namreč težko predstavljati, kako avstrijske oblasti skrbijo, da ne bi glas koroških Slovencev kakorkoli omajal slovesa omikane in urejene dežele, ki ga Avstrija ne posem zaslužno uživa na mednarodni ravni. Ob tem pa seveda ne gre pozabiti, da so Združene države sopsodpisnice avstrijske državne pogodbe iz l. 1955, s katero je bila »vnovič vzpostavljena neodvisna in demokratična Avstrija« in v 7. členu katere so jasno določene pravice, ki bi jih morali uživati Slovenci in Hrvatje na njenem ozemlju.

UMRL JE FRANC JEZA

Tiho in skoraj obzirno se je v petek, 20. t.m., za vedno poslovil od tega sveta časnikar, publicist in pisatelj Franc Jeza. Vedeli smo, da je bolan, in sicer od tiste srede v lanskem aprilu, ko ga je za pisalno mizo oplazila bolezen, od katere si ni več niti toliko opomogel, da bi lahko spet vsaj tu pa tam sedel za pisalni stroj. Prav za vest, da ne more spet prijeti za svoje delo, je najbrž pred dnevi bila zanj, ki je bil vse življenje velik garač, usodna. Odšel je s tega sveta, ko mu je bilo 67 let, ki jih je bil izpolnil 30. decembra lani. Rodil se je v kraju Hajdina pri Ptujju.

Več kot polovico življenja je prebil v Trstu, kamor je bil »pristal« kmalu po drugi svetovni vojni, ki jo je preživel najprej kot zapornik v ječah fašistične Italije in nato kot interniranec v nacističnem taborišču Dachau.

Od vsega začetka, se pravi skoraj 30 let, je sodeloval pri našem listu, kamor ga je bil povabil njegov ustanovitelj in glavni urednik, pokojni dr. Engelbert Besednjak. Kulturno življenje je predvsem bilo področje njegovega zanimanja pri našem listu, tako da je vrsto let dejansko oblikoval kulturno stran našega tednika, pri če-

Pisma uredništvu:

Spoštovano uredništvo!

Vprašanja, ki jih je načela prof. Nada Pertot v zapisu »Naša stiska ob jedrih« v reviji Zaliv in o katerih ste poročali v zadnji številki Vašega lista, bi zaslužilo širšo razpravo, začeniši med tukajšnjimi šolniki. Kdor se ukvarja s poukom literarnih predmetov na naših šolah v Italiji, naterati vsak dan na kopico težav, ki jim ni vedno kos. Razlogov za to je več. Brez dvoma pa k temu bistveno prispeva tudi precejšnja neustreznost učbenikov, tudi tistih iz matične domovine. O njih prof. Pertot pravilno ugotavlja, da bi si slovenski šolniki prav gotovo želeli »kritičnejših in manj poenostavljenih zgodovinskih (in zemljepisnih — op. pisca) učbenikov ter slovenskih antropologij, ki bi zaobjemali ves slovenski kulturni prostor«, kakor tudi večjega upoštevanja »kulturne tradicije, iz katere izhajamo«.

Vsekakor pa bi rad opozoril še na neko drugo plat, ki ni izrecno omenjena v zapisu prof. Pertot, in sicer na težave, ki jih na primer imamo zamejski Slovenci s šolniki vred že pri poimenovanju sodobnejših gospodinjskih in drugih strojev vsakdanje uporabe, da ne govorimo o najsoodobnejših tehničnih dosežkih. Ob tem pa velik del slovenskih šolskih knjig (predvsem antologij) odmerja v primerjavi z odgovarjajočimi italijanskimi učbeniki prevelik delež tekstom, ki govorijo o kmečkem svetu ipd. Priznati je sicer treba, da novejša slovnice in jezikovne vadnice iz SR Slovenije, ki jih uporabljamo tudi pri nas na primer v nižjih srednjih šolah, skušajo nekoliko zapolniti to vrzel s poglavji o »sporočanju« ipd., vendar to gotovo ne zadošča potrebam.

Želeti bi bilo, da bi učbeniki za slovenski jezik, ki jih tiskajo v osrednji Sloveniji, bili uporabni v vsem slovenskem prostoru. Kot rečeno, so v njih že sedaj v tem smislu precejšnje pomanjkljivosti in res se je bati, kot opozarja prof. Nada Pertot, da bi uvedba »skupnih programskih jeder« v jugoslovanskem šolstvu sedanje stanje še poslabšala. In končno: ali bi ne bilo absurdno, ko bi Slovenci bili prisiljeni žrtvovati v imenu domnevnega bratstva in napredka del svoje identitete in bi tako dejansko zaostali že na jezikovnem področju?

Solnik

mer sta prišla do izraza njegovo široko znanje — obvladal je namreč vse glavne evropske jezike — in zlasti njegova velika ljubezen do slovenskega naroda.

Pri svojem časnikarskem delu je kazal izredno skrb za lep slovenski jezik in opozarjal, da se še tako zapletene zadeve morejo lepo in preprosto izraziti, da jih lahko vsakdo razume. Pokojnik se praviloma ni vmešaval v dnevno slovensko zamejsko politiko, čeprav je bilo znano, da je bil politično angažiran pisec. Svojih političnih konceptov sicer ni vsiljeval, a je odločno zahteval, da se mu prizna pravica do svobodnega in javnega izražanja idej in misli. V tem je bil nepopustljiv in od svojih stališč in prepričanja ni odstopil za nobeno ceno. Tudi kdor se z njim ni strinjal, se je moral odkriti pred tako čvrstim značajem, pred človekom, ki se je za svoje prepričanje odpovedal vsem udobnostim, živel iz dneva v dan, brez stalne zaposlitve, v večni skrbi za usakdanji kruh, skratka vse žrtvoval za svoje ideje, od katerih je slovenska državnost gotovo bila na prvem mestu.

Glede na okoliščine, v katerih je pokojnik živel, ni nič čudnega, če je naposled omahnil, potem ko je bil v prvi polovici svojega življenja kot organizator osvobodilnega gibanja od sodišča fašistične Italije obsojen na dosmrtno ječo, še prej pa mučen pri zaslišanjih, ko so mu kraljevi orožniki s puškinih kopitom prebili lobanjo. Svoje trpljenje v nacističnem taborišču pa je opisal prav v našem listu, v katerem je pred leti izhajal podlistek z naslovom »V dachauskih blokih«.

Od oktobra leta 1954, ko je Italija prevzela upravo Trsta, torej skoraj 30 let, ni imel nikoli več stalne službe. Preživljal se je kot sodelavec na tržaški slovenski radijski postaji, z rubrikami v časnikarskem odseku in s proznimi in dramskimi teksti pri programskem.

V knjigah je Franc Jeza objavil leposlovni deli »Moč ljubezni« in »Nevidna meja« ter politične oziroma zgodovinske študije »Nova tlaka slovenskega naroda«, »Skandinavski izvor Slovencev« in »O ključnih vprašanjih rane karantansko-slovenske zgodovine«. Bogato je tudi njegovo publicistično delo.

Ob vsem tem delu za usakdanji kruh in za globoko občutene ideale je Franc Jeza izgoreval v naporu energij, za katere so se vsi, ki so ga poznali, spraševali, odkod jih jemlje. Ob tem je ohranil še veliko vedrine, vedno je bil pripravljen tudi za smeh. Njegova najlepša odlika pa je bila iskrena ljubezen do ljudi in še posebej do otrok.

Na njegovi zadnji poti na pokopališče pri Sv. Ani v Trstu so ga 23. t.m. pospremili številni pri-

jatelji in znanci. O njegovem liku je v kapeli spregovoril openski župnik Viljem Žerjal, ob odprtem grobu pa Drago Legiša, Saša Martelanc, Drago Stoka, Boris Pahor in Vinko Beličič. Govorniki so poudarili najvidnejše lastnosti rajnika, od poklicne sposobnosti do umetniškega talenta, od premočrtnosti v načelih do prijateljstva in ljubezni do sočloveka, in seveda njegovo predanost slovenstvu. Spet se je javno pokazalo veliko spoštovanje, ki ga je užival pokojnik v naši sredi, in iskreno žalovanje ob izgubi dragega prijatelja, ki je kljub težkim preizkušnjam v življenju ohranil vedrino in žilav optimizem, kar bo marsikomu ostalo ne le v spoštljivem spominu, marveč tudi za zgled, vreden posnemanja.

Ob hudi izgubi izrekamo gospe vdovi Tinki in hčeri Evelini ter drugim sorodnikom globoko občuteno sožalje.

NOVICE

ODSTOPIJ JE ŽE ŠESTI MINISTER

V Washingtonu so objavili vest, da je odstopil pravosodni minister Smith. To je že šesti minister Reaganove vlade, ki odstopa pred potekom mandata. Vrsta odstopov se je začela v avgustu leta 1982, ko je Reaganovo vlado zapustil zunanji minister Aleksander Haig. Svoj korak je utemeljil z navedbo dejstva, da se ne strinja z zunanjo politiko Bele hiše. Za Haigom so odstopili minister za energetiko, minister za prevoze, minister za notranje zadeve in zdaj je na vrsti minister za pravosodje.

POTRES V MAKEDONIJI

V Makedoniji so 23. t.m. zaznali v bližini bolgarske meje dva potresna sunka z jakostjo preko tretje stopnje po Richterveji lestvici. Potres je povzročil dokaj preplaha med prebivalci, vendar ni povzročil večje materialne škode.

Popoldne pa so obnovili promet na železniški progi, ki povezuje Mostar z jadransko obalo. V nedeljo je plaz zasil progo prav v trenutku, ko je pripeljal potniški vlak, ki se je iztiril. Bilo je več ranjenecv, od teh jih je šest v kritičnem stanju.

NIGERIJA

Dobre tri tedne po vojaškem udaru, s katerim so prišli na oblast vojaki generala Muhammeda Buharija, je Nigerija odprla državno mejo. Meje so zaprli 31. decembra, ko je bila odstavljena vlada predsednika Shehuja Shagarija. Mednarodni letalski promet z Lagosom je bil obnovljen že pred dvema tednoma.

ZAHVALA

V petek, 20. t.m., je odšel v večnost naš dragi mož, oče in dedek

FRANC JEZA

K večnemu počitku na pokopališče pri Sv. Ani v Trstu smo ga položili v ponedeljek, 23. t.m. Globoko ganjeni nad tolikimi izrazi sožalja in solidarnosti se toplo zahvaljujemo vsem, ki so se udeležili pogreba, darovali vence in cvetje ali nam kakor koli stali ob strani ob uri žalosti. Posebna zahvala naj gre openskemu g. župniku Viljemu Žerjalu za opravljeni obred in tolažilne besede, ostalim gospodom duhovnikom in govornikom, ki so se od našega dragega pokojnika poslovili ob grobu.

Zalujoča družina Jeza

Trst, 25. januarja 1984

Izvršni odbor SSK o krajevnem političnem položaju

Pokrajinski izvršni odbor Slovenske skupnosti v Trstu je na svoji zadnji seji dne 11. januarja obravnaval vrsto problemov, povezanih s krajevnim političnim položajem in še posebej glede nadaljnega upravljanja tržaške občine in pokrajine, ki pripravljata proračuna za tekoče finančno leto. Od izida njegovega glasovanja je odvisen nadaljnji obstoj sedanjih odborov, ki sta, kot znano, manjšinska. Če bodo pri drugih političnih silah, ki niso soudeležene pri neposrednem vodenju teh dveh krajevnih uprav, prevladale težnje po odklanjanju konstruktivnega pristopa k upravljanju skupnih zadev, v lastno zapiranje ali skušnjave po demagogiji, ne bo drugega izhoda kot komisarska uprava in nove volitve.

Predstavnika SSK — pripominja izvršni odbor — sta v teh nekaj mesecih skušala v eni ali drugi obliki uveljavljati težnje in pričakovanja predvsem slovenskega prebivalstva, zlasti na področju konkretnega uveljavljanja njegovega jezika in kulturnega delovanja. Tako je tržaška pokrajina tik pred novim letom po nalogu dežele porazdelila denarne podpore kulturnim društvom in ustanovam na osnovi deželnega zakona št. 68, in to po najbolj možnih pravičnih kriterijih, ki jih dopuščajo obstoječi zakonski predpisi. To porazdelitev bi bila namreč morala opraviti pravzaprav že prejšnja uprava, saj so

društva že meseca januarja predložila za devne prošnje, vendar te naloge — kakor toliko drugih — ni bila zmožna izpeljati.

Izvršni odbor SSK je tudi z zadovoljstvom vzel na znanje, da je njegov dokument o problemu zakonske zaščite Slovencev naletel na vrsto pozitivnih odmevov v italijanskih krogih, o čemer dokazuje tudi viden poudarek, s katerim ga je v celoti objavil tukajšnji italijanski dnevnik.

S tem dokumentom je Slovenska skupnost želela po svojih močeh prispevati k stvarni informaciji italijanske javnosti predvsem v Trstu. Zato bo gotovo potrebno izvesti še druge pobude v tej smeri oziroma s tem namenom po objektivnem osveščanju pripadnikov večinskega naroda.

Po drugi strani pa beležimo — nadaljuje tiskovno sporočilo izvršnega odbora SSK — da so zlasti krogi, ki vodijo Listo za Trst, zaostriili svoje nasprotovanje pravicam slovenske manjšine. S tem hočejo očitno ustvariti začaran krog v zvezi z omenjeno zaščito in jo končno prepričati.

Končno je pokrajinski izvršni odbor z zadovoljstvom vzel na znanje zadnje ukrepe zveznih jugoslovanskih oblasti, s katerimi so odpravili omejitve za prosto prehajanje meje prebivalcev v maloobmejnem pasu. Po teh sprostitev je pričakovati, da se bodo vsaj delno popravile škodljive posledice enoletnih omejitev.

Držičev Skopuh v Kulturnem domu v Trstu

Odrska dela dubrovniškega dramatika 16. stoletja so doživela že nešteto adaptacij in priredb. In to ne samo na srbohrvaškem govornem področju, pač pa tudi pri nas, saj je na primer »Dundo Maroje« postal »Boter Andraž«, »Tripče de Utolče« pa »Laz'r s p'd klanca«. Vendar je priredba »Skopuha«, kot sta si jo zamislila in izvedla Zlatko Bourek in Joško Juvančič za zagrebško Komedijo nekaj edinstvenega. Res je, da lutke vedno bolj osvajajo dramska gledališča in to še posebej v Zagrebu po zaslugi Zlatka Boureka, ki je s svojo inventivnostjo približal lutko igralcu, ali pa igralca lutki, toda v njegovi zamisli se oba elementa združita v enoto.

V Društvu slovenskih izobražencev v Trstu bo ponedeljkov večer 30. januarja posvečen **Goriški Mohorjevi družbi**. O delu in vlogi te ustanove bo govorila **prof. Nadja Pahor Verri**. Začetek ob 20.30.

Lutke — čeprav le okrog 60 cm visoke — z igralcevo pomočjo zaživijo, gibljejo roke in noge, odpirajo in zapirajo oči in usta. V tem pisnem svetu lutk ostajajo igralci s pomočjo svetlobne igre vedno le v ozadju, saj so tudi povsem črno zamaskirani in se torej izgublajo v črnini kulis in scene. Edino izjemo predstavlja Skopuh, ki je v novi adaptaciji tragična figura. Če ga v originalu mrzimo in preziramo, se nam v izvedbi Zagrebčanov zasmili, saj se lutke-igralci z njim kar se da okrutno poigrajo, ko spremenijo zlato iz njegovega neločljivega zaklada v prah.

Bourek in Juvančič, ki sta priredila Držičev tekst in ga tudi zrežirala, sta si izmislila nove like od zlate čebelice, ki na začetku začara svet s pohlepom po zlato, preko dvojice psov Čupe in Miše, ki duhovito komentirata dogajanja v svetu lutk pa do osla Obložderja, ki je deloma prevzel izstočnice Skopuhovega pijanega sluge, kot ga je napisal Marin Držič.

Glavna teža igre je seveda na Skopuhu, ki edini ne nastopa kot igralec - lutka. Izet Hajdarhodžić se je izkazal kot mojster situacijske komike, občasno pogojene tudi od spremljanja publike, ki je — čeprav verjetno sočnega dubrovniškega narečja in v polnem in v vseh potankostih razumela — lahko kljub temu uživala fino poustvarjanje in mimiko, ki že v marsičem spominja na *commedio dell'arte*.

Čeprav je nosilec igre Izet Hajdarhodžić, pa je Skopuh v izvedbi zagrebške Komedije predvsem skupinska igra, za kar gre pohvala celotnemu ansamblu, ki je za to delo prejel mednarodno lutkarsko nagrado. Ob nastopajočih naj omenimo Nado Abrus, Jagodo Antunac, Nedima Prohića, Sando Langerholz, Lelo Margitić, Richarda Simonellija in Otokarja Levaja.

Saša Rudolf

Večer slovenske kulture v Zavodu združenega sveta

V petek, 20. januarja, so dijaki in profesorji Zavoda združenega sveta, ki ima svoj sedež v Devinu, priredili v prostorih Motela Agip Večer slovenske kulture. Kot že lanska je tudi letošnja prireditev imela namen predstaviti dijakom zavoda, ki prihajajo iz dežel vsega sveta, delček naše kulture in z njo del stvarnosti, v kateri bodo preživeli dve šolski leti.

Lansko leto so na podobnem večeru sodelovali Dekliški zbor »Igo Gruden«, moški zbor »Fantje izpod Grmade« in folklorna skupina »Stu ledi«, letos pa so srečanje pripravile dijakinje učiteljica »A.M. Slomšek« iz Trsta. Svojim sovrstnikom so predstavile najbolj ogrožen in zapostavljen del slovenske zemlje, in sicer tisto slovensko zemljo, ki leži v videmski pokrajini.

Večer se je odvijal pred zemljevidom Beneške Slovenije, Rezije in Kanalske doline, ki so ga pripravile dijakinje same in pod simboličnim napisom Oj božime ... Prisotne je pozdravil najprej rektor zavoda, za njim pa je spregovorila odbornica za kulturo občine Devin-Nabrežina Marinka Terčon. Začel se je nato program, v katerem so dekleta z besedo, plesom in pesmijo predstavile geografske značilnosti vasi, ljudi in navade te dežele. Ko je bilo govora o Reziji, je nastopil tudi kantavtor Rino Chinese, ki sicer živi v Vidmu, vendar ne more pozabiti svoje rodne Rezije,

o kateri poje v svojih pesmih ob spremljavi kitare. Slep pevec je navdušil mlade, ki so s toplim aplavzom zaslužili še eno pesem, nato pa pozorno prisluhnili še sekstetu »A.M. Slomšek«, ki ga pripravlja prof. Savica Malan. Sekstet je zaključil prireditev. Po pozdravu in zahvali za vabilo, ki ga je izrekla ravnateljica učiteljica prof. Slakarjeva, pa se je srečanje nadaljevalo in bilo prijetna priložnost za tkanje prijateljstev z vsem svetom.

—O—

KRAJA PRI SV. JUSTU V TRSTU

Strokovnjaki spomeniškega varstva ugotavljajo v tržaški katedrali sv. Justa, kaj vse so tatovi ukradli med vlomom v cerkev, do katerega je prišlo v noči med soboto in nedeljo. Čeprav preiskovalci menijo, da gre za tatvino po naročilu, obstaja nevarnost, da bodo zlikovci ukradene dragocenosti prelili, saj skoraj ni verjetno, da bi našli kupca, ki bi prevzel dobro znane in katalogirane dragocenosti.

Zaenkrat so ugotovili, da so tatovi odnesli srebrne dopsne kipe svetih Petra, Pavla, Filipa in Andreja, relikvarij, ki je tehtal 14 kg in ki ga je Ludvik XVIII leta 1819 podaril tržaški katedrali, pa še 12 svečnikov, več kelihov in drugih srebrnih ali pozlačenih bogoslužnih predmetov.

GEOFIZIKALNA POSTAJA

Tudi ravnatelj tržaškega geofizikalnega zavoda profesor Accerboni je odstopil. Pred časom je odstopil predsednik omenjene znanstvene ustanove. Profesor Accerboni še ni javno utemeljil svojega demonstrativnega sklepa.

75 - letnica Kmečko - delavske hranilnice in posojilnice v Sovodnjah

Pred tričetrt stoletja, točneje 2. aprila 1908, je bila ustanovljena Kmečko-delavska hranilnica in posojilnica v Sovodnjah. Njen upravni svet je že lani začel proslavljati to okroglo in častljivo obletnico skoro neprekinjenega delovanja z vrsto prireditev, ki so se zaključile preteklo soboto (21. t. m.), s slovesnostjo v sovodenskem Kulturnem domu. Proslave so se poleg članov udeležili številni predstavniki slovenskih in italijanskih denarnih zavodov iz Italije in Slovenije ter druge ugledne osebnosti tukajšnjega javnega življenja.

Pozdravni nagovor je imel predsednik upravnega sveta sovodenske hranilnice Jožef Češcut, za njim pa je o zgodovini banke daljšo spregovoril časnikar in zgodovinar Marko Waltritsch. Na slovesnosti sta bila deležna posebnega priznanja Alojz Tomšič, ki je član posojilnice že 52 let, in Zavarovalnica goveje živine, ki se je v posojilnico včlanila kar pred 58 leti.

Posebej moramo omeniti, da je na slovesnosti bil predstavljen tudi prvi zvezek Sovodenskega zbornika, ki ga je ob svojem jubileju izdala in založila Kmečko-delavska hranilnica in posojilnica. V njem so zbrani študijski prispevki o preteklosti in sedanjosti Sovodenj in okolice. Marko Waltritsch, ki je zvezek tudi uredil, objavlja v njem temeljito napisano zgodovino sovodenske hranilnice, raziskavo »Partizansko gospodarstvo na sovodenskem območju« in še oris delovanja šole Glasbene matice v Sovodnjah. Časnikar Vlado Klemše je za zbornik prispeval raziskavo »Ledinska imena na območju Vrha in neposredne okolice« z zemljevidom teh imen, profesorica Marija Češcut zapis o sovodenskem goslarju Antonu Peliconu, knjiž-

ničar Marijan Breclj »miniaturni izbor« pesmi sovodenskega pesnika in župnika Petra Butkoviča - Domna, študent Anton Malič pa zgodovinski oris delovanja pevskega zbora Rupa-Peč ob 50-letnici njegove ustanovitve.

Predsednik Jožef Češcut je v predgovoru zapisal, da namerava Kmečko-delavska hranilnica in posojilnica v prihodnjih letih nadaljevati z izdajo novih zvezkov Sovodenskega zbornika. Svoj zapis pa zaključuje s temile besedami: »To knjigo

poklanjamo članom in vsem sovaščanom kot kulturno darilo z obljubo, da si bomo tudi v bodoče prizadevali ostati aktiven činitelj v gospodarskem in kulturnem življenju občinske in širše slovenske skupnosti v Italiji.«

Gre za besede — in dejanja, ki jih res radi zabeležimo.

—o—

POLJSKI PREMOG

Poljaki ponovno razmišljajo o starem načrtu premogovoda, ki naj bi povezoval Katowice in Trst. Trenutno se pogajajo z Italijo o oskrbi velike količine premoga v zameno za pomorsko enoto na pogon s premogom, ki naj bi jo zgradili v Trziču.

Tudi Gorica se je spomnila Štefana Kocjančiča

Na pobudo Zavoda za družbeno in versko zgodovino se je Gorica v petek, 20. t. m., spomnila velikega znanstvenika iz prejšnjega stoletja Štefana Kocjančiča. Že omenjena italijanska katoliška kulturna organizacija je v Fogarjevem centru v Gorici priredila mednarodni simpozij, na katerem je spregovorilo kar sedem predavateljev, trije Slovenci in štirje Italijani. O liku in delu znanega bogoslovnega profesorja, jezikoslovca in zavzetega kulturnega delavca so govorili profesor Jože Pirjavec s tržaške univerze, profesor Franc Kralj s škofijske gimnazije v Vipavi, profesor Branko Marušič, ravnatelj Goriškega muzeja v Novi Gorici, profesor Giuliano Tamani z univerze v Benetkah, ravnatelj bogoslovne knjižnice v Gorici dr. Ettore Fabbro in zgodovinarja Sergio ter Luigi Tavano. Po uvodnih besedah predsednika Zavoda za družbeno in versko zgo-

dovino prof. Fulvia Salimbenija je udeležence pozdravil goriški župan Scarano. V veži bivšega centralnega semenišča, kjer je danes sedež Fogarjevega centra in nekaterih drugih katoliških oziroma verskih

V Vidmu je bilo 24. t. m. srečanje v trgovinski zbornici, ki so se ga udeležili gospodarstveniki iz Furlanije in Jugoslavije. Predstavnštvo videmske trgovinske zbornice je vodil predsednik Bravo. Jugoslovansko odposlanstvo pa sta spremljala veleposlanik v Rimu Kosin in generalni konzul v Trstu Mirošič.

organizacij, so prireditelji pripravili razstavo nekaterih Kocjančičevih del.

Stoletnico smrti velikega goriškega slovenskega znanstvenika so se lani spomnili v Goriškem muzeju v Novi Gorici, zdaj pa je skušal obrniti pozornost javnosti na Kocjančiča, ki je bil dolgo let profesor v centralnem semenišču v Gorici, tudi že omenjeni Zavod, kar je vsekakor hvale vredno. Simpozija se je udeležilo veliko število ljudi, kar je vsekakor vzpodbudno za prireditelje, saj je udeležba zgovorno pokazala, da so take pobude dobrodošle.

—o—

EGIPT »REHABILITIRAN«

V maroški prestolnici Casablanci so objavili uradne prevode dokumentov islamske konference, od katerih velja največje zanimanje vabilu Egiptu, naj se ponovno včlani v organizacijo islamskih držav, potem ko so ga bili izključili zaradi mirovnega dogovora z Izraelom. V Casablanci so zanikali vest, da so Libijci in Sirci zapustili konferenco zaradi nasprotovanja preklicu sankcij. Najbolj je ukrepu nasprotovala Tunizija, ki se je vzdržala ob glasovanju skupno z Alžirijo in Libanonom, medtem ko se Južni Jemen ni hotel udeležiti glasovanja.

Egiptovski predsednik Mubarak je že pozitivno ocenil sklep islamske konference, da pošlje posebno odposlanstvo v Kairo za ureditev odnosov.

S. R.

Končalo se je »Goriško srečanje malih odrov«

S podelitvijo bronastih vrtnic se je v soboto, 21. t. m., končalo 13. Goriško srečanje malih odrov, na katerem je nastopilo 14 gledaliških hiš iz Jugoslavije, Italije in Avstrije. Goriško srečanje je namreč letos zadobilo širši mednarodni pomen, predstave pa so se zvrstile na obeh straneh meje, saj so bile nekatere v Kultur-

bi skopskega gledališča Romov »Pralipe«. Po oceni akreditiranih časnikarjev je bila najuspešnejša postavitve odrskega dela »Ela« v izvedbi ljubljanskega eksperimentalnega gledališča Glej, medtem ko je občinstvo v enaki meri glasovalo za »Elo« kot za izvedbo dunajskega gledališča komedije »Norišnica mr. Pilka«.

Bronaste vrtnice pa je strokovna komisija podelila še mlademu slovenskemu režiserju Vitu Tauferju in igralcem Ivanu Jezerniku, Justusu Neumannu in Petru Baničeviču.

V okviru Goriškega srečanja malih odrov so priredili tudi tretje srečanje gledaliških delavcev delovne skupnosti Alpe-Jadran, ki je potekalo najprej v Vipavi, nato pa v Gorici. Bila je to nova priložnost za zблиžanje gledališnikov iz desetih dežel in republik, ki sestavljajo Alpe-Jadran. Predsedstvo delovne skupnosti pripada zdaj za leto dni deželi Furlaniji-Juljski krajini.

Beneško sodstvo je očitno prišlo do novih spoznanj v zvezi s preiskavo za ugotovitev krivcev krvavega atentata v Petovljah pred 14. leti. Po nepotrjenih vesteh so v torek aretirali tri ljudi v Vidmu, do dveh aretacij naj bi prišlo v Spodnji Furlaniji, šestega osumljenca pa naj bi aretirali nekje v Italiji. Podrobnosti še niso znane.

nem domu v Gorici, ostale pa v Novi Gorici, Solkanu in drugih večjih krajih Goriške.

Strokovna komisija je izbrala za najboljšo predstavo »Kralja Ojdipa« v izved-

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Ivanka Hergold: Pojoči oreh

Prvi daljši tekst v prozi je objavila kot marantka leta 1961, sledila je zbirka črtic **Pasja radost ali karkoli** (1971), novela **Beli hrib** (1973), povest **Dido** (1974), ponovno zbirka črtic in novel z naslovom **Vse imaš od mene** (1974), roman **Nož in jabolko** (1980), vmes pa televizijska drama **Suha leta** (1976).

Ivanka Hergold: rojena v Gradišču pri Slove-njem Gradcu, od leta 1971 v Trstu.

Tokrat med nami z novo zbirko črtic, z zvrst-jo, v kateri je verjetno najuspešnejša. **Pojoči oreh**. Življenje, »ta brezkončna veriga predmetov, hiš, nalepk, ta tekoči trak obrazov, životov, besed, misli, celo sanj —« (Nož in jabolko, str. 81-82), je nekaj velikega in majhnega, preproste-ga in zapletenega, v tebi živi neka predstava o tem, kakšno naj bi bilo. In potem te resničnost postavi na laž. Včasih so tudi tvoje misli visoke in lepe, preproste, dišijo po zemlji, ljubezni, delu. Nenadoma se znajdeš pred zapreko: prozorno, stekleno, onkraj ne moreš. Ponujata se ti dve možnosti: da obstaneš negiben, motreč dogaja-nje; da butaš ob pregrado in so stekleni drobci tvoje pretekletstvo in nagrada za poraženca.

Življenje je reka, ki teče: vsak trenutek no-va, a v bistvu ista reka. Vedno je človek sprt s sabo in s svetom. Nikoli ne ve, kdo je, kaj hoče ... »Kot bi uzrl svoj čudoviti lepi obraz kot neko možnost; ostane pa ti samo zavedanje, da takšnega obraza nikoli nisi imel ... ampak kako ga je bilo mogoče potem sploh zagledati?« (Dru-gi kraj, str. 14).

Težke so naše poti, pretežka je pot do dru-gega. Niti smrt, ki nas dela tako podobne, nas ne more združiti. V črtici Za vrati se Julia poslavlja od moža. Umira. Zavestno, že vidi most ... Za-njo je vse preprosto: živeti, umreti, pogovarjati se. Toda Lenč je ves zemeljski, ne zmore bliži-ne: »Pogleda jo: smehlja se, tudi z očmi, njen izraz je tako odkrit in naraven, vse poteze, vse gube so zglajene. Popolnoma neznana mu je, neznana in nova; pripada nekemu drugemu svetu, ne njemu, ne otrokom, nekemu svojemu svetu ... za tistim smehljamem, za čelom pod mehko kožo roke.« (Za vrati, str. 32)

Različni so načini, s katerimi se ljudje spopa-dajo s svetom. Nekateri mirujejo in samo čaka-jo — Elica v črtici Pod milim nebom — drugi iščejo, brskajo, ne pustijo se kar tako. A na kon-cu obsedijo vsi, enako izvotleni, tudi zmeda se je umaknila brezupnemu čakanjju.

Sam ali z drugimi? Z drugimi? Utopija. Z nji-mi lahko spiš, delaš in ješ, naučiš se njihovega jezika — govornice nikoli! Posnemaš jih, pome-šati se hočeš z njimi, zbrisati svojo drugačnost. Zaman: še bolj osuplo te bodo gledali! (Zeleni pašniki)

Včasih imaš občutek, da je tesnoba za tabo, da si našel svoj prostor pod soncem. Sam, a z jasno mislijo o sebi. Zato ti je dovolj samote, sa-mozavestno stopiš med ljudi. In spet. Vse se spre-meni v noro godiljo, kjer zgubljaš tla pod noga-mi. Kam? Rešitve ni, ostaja ti le varno naročje noči, kjer si sam, kjer se bo v kratkem porodilo novo upanje. In točka ne najde poti iz svoje krožnice ... (Pogubna puščica)

V svetu, kjer je beseda zamrla, kjer so gazi med ljudmi nepopravljivo zabrisane, kjer je vse zapisano nepreklicnemu porazu, je morda reši-tev v umiku. Sanje, pravljica, življenje kot svoj-ski izum. Zakaj ne bi splezal na drevo, v roki harmonika, zakaj ne bi občepel tam in se pre-levil v ptico? (Pojoči oreh)

In še bi se lahko sprehajali po svetu, ki ga je mojstrsko poustvarila naša pisateljica. Sreča-la sem te ljudi, odsev mojih misli, delček moje predstave, sad moje stiske. Tebi bodo zašepetali drugačne besede, morebiti bodo molčali. Tudi molk je metafora.

Na koncu še beseda o jeziku: mehek in trd, iskriv in odrezav, skop in aluziven — voljno sredstvo, ki se ga avtorica suvereno poslužuje za poustvarjanje najrazličnejših situacij, opisov, dia-logov in samogovorov. Peneč se kot hudournik, kadar izraža sunkovitost ideje, mirno valujoč, kadar se zaustavlja ob detajlu. Jezik, ki je bogat po besedišču in izbran v podobah, tako da zve-ni povsem svojski.

Magda Jevnikar

Deveti snopič PSBL

Knjižni dar Goriške Mohorjeve družbe za leto 1983 obsega med drugim tudi 9. snopič Primor-skega slovenskega biografskega leksikona, ki vse-buje gesla od Križnič do Martelanc. Tudi ta zve-zek je uredil, tako kot že dva predhodna, prof. Martin Jevnikar, ki mu je treba priznati, da je sposoben vzdržati reden tempo izhajanja, kar je vsekako svojevrsten podvig, če upoštevamo vse težave, ki nastajajo ob takem zahtevnem knjiž-nem podjetju. Nadalje je opazno, da se krog so-delavcev iz leta v leto širi in že zdavnaj ne za-jema le piscev iz zamejstva, marveč tudi iz Slo-venije in celo Hrvaške. Tako postaja jasno, da PSBL nikakor ni samo lokalna goriška zadeva, marveč je že postal ugledno in upoštevanja vred-no vselovensko kulturno dejanje. Goriški leksi-kon je tisti zgodovinski vir, ki ga raziskovalci zlasti primorske preteklosti gotovo morajo upo-števati, zato bi bilo prav, da bi bil omogočen njegov regularni uvoz v Slovenijo, to naj bi ve-ljalo vsaj za znanstvene in strokovne ustanove.

Omenili smo že, da 9. snopič PSBL prihaja do črke M (Martelanc), gesla pa je vanj prispe-valo 58 sodelavcev. Naj jih nekaj naštejemo: An-drej Bratuž, Anton Prijatelj, Branko Marušič, Božo Zuanella, Zorko Harej, Ivo Jevnikar, Zol-tan Jan, Martin Jevnikar, Angel Kosmač, Peter Krečič, Franc Kralj, Lojzka Bratuž, Ljubomir A. Lisac, Marjan Bajc, Milica Kacin - Wohinz, Sla-vica Plahuta, Tomaž Pavšič, Mirko Rijavec, Os-kar Simčič, Sergij Pahor, Peter Strčić, Peter Stres, Marko Tavčar, Tone Požar, Pavle Merku, Verena Koršič, Emil Valentinčič. Ker so to lju-dje različnih poklicev, starosti in strokovne uspo-sobljenosti, je naravno, da je tudi kvaliteta po-sameznih gesel oz. njihova poglobljenost različ-na, a kljub temu so njihovi prispevki dragocena osnova oz. vodilo za nadaljnje poglobljanje pri-morske, zlasti kulturnopolitične preteklosti.

9. snopič PSBL obsega 160 strani, v njem pa je obdelanih nad 200 oseb. Predalec bi nas za-

dalje na 7. strani ■

Jože Aleksij Markuža

V času

Vsega bogastva misli, pesniških prisnodob in oblik, motivov, načinov izpovedi ipd. ni mogoče zajeti v bežen prikaz pesniške zbirke, ki je pod omenjenim naslovom izšla konec prejšnjega leta v Gorici, v izdaji Katoliškega tiskovnega dru-štva (1983). V sedanji slovenski pesniški svet pri-naša gotovo nekaj novega, potem ko smo v njem že dolgo čutili odtujevanje duha domačiji, prisi-ljeno mednarodnost, domišljanje evropejstva; pa tudi abstraktnost, modni ludizem in razne -izme, ki naj bi občinstvu pričarali vtis veličine.

Pričujoča zbirka odraža naravna doživetja, du-ševna razpoloženja, ki so v resnici ljudska, člo-veška, slovenska, tako da pesnik ni in noče biti elita, zunaj ljudskega kroga, odmaknjen, pač pa kljub svoji posebni vlogi še vedno med svojim občinstvom.

Zbirka ima tri dele: Rimski spomini, Religio-zni motivi in Znamenja.

V prvem delu prevladuje idila in doživljanje krščanske preteklosti (npr. v pesmi Katakombe) in sedanosti (pesem Prošnja k Janezu XIII.). Pa tudi spomin na domače doživljanje božičnega praznika (Božič v tujini).

V drugem delu so izpovedana verna doživetja, motivi o Mariji, sv. Ciril in Metod, Božič. Tudi doživetje v tihoti cerkve (Večna luč). Naravnost veličasten pa je na začetku tega dela Tvoj prihod ... zedinja nebo in zemljo, osrečuje veselje in svet, duha in materijo, rojstvo in smrt, ljube-zen, mir Boga - človeka.

V istem delu je tudi pretresljiv prizor v pe-smi Konec... videl sem jo (zemljo), v plamenih ognjenih, ob trčenju dveh atomov... in kriknilo je tudi veselje. Vse je bilo v Tvoji prisotnosti.

Domoljubne pesmi so zbrane v tretjem delu, če jih smemo tako imenovati. Zakaj v njih ni ne-ke čustvenosti, ginjenosti, kakor smo bili vedno navajeni razumeti pod tem pojmom. Korotan je »žlahtni biser naše zemlje«, pozdravljen bodi ti-sočkrat knežji kamen, Krniski grad, Gospa Sve-ta; tvoji bratje ob Jadranu kličemo prisrčno... Vsaka pesem tega dela je posebno poglavje, tako Uporni krik, Gmajna v ognju, Goriški grad, Gr-mada ali Kdaj? itn. V tem delu je zarisano tisoč-letje čudovite slovenske zgodovine, slovenska zemlja v svoji razgibanosti, idili, poetičnosti, vse do globokega čustva do usode sočloveka in nje-govih idealov, kakor jo izraža npr. pesem Padlim za svobodo.

Pesmi so podane brez obvezujoče rime, ki je pogosto utesnjujoča. V njih je sproščena, izred-na toplina. Doživljanje ali razmišljanje je vse-binsko postavljeno na miselno gradnjo. Posebna vrednost je njihov zven, ki ga ustvarja žlahten jezik. V nekaterih pesmih je značilna odsekanost stihov, ki privabi zavedno, skorajda revolucio-narno razpoloženje, kakor npr. pesem Uporni krik. Na drugih mestih je z daljšim stihom pou-darjena idila, razpoloženje — Vigred pošepetala — je med bori.

Zbirka pesmi »V času« pomeni zato novost, novo razgibanost v sedanji slovenski umetniški izpovedi.

Jožko Savli

—o—

SEMINAR V PORTOROŽU

V Portorožu so 23. t.m. odprli 23. se-minar italijanskega jezika in kulture, ki je namenjen učnemu osebju na italijan-skih šolah na območju Kopra in Buj. Gost letošnjega seminarja, ki se bo končal v petek, je pisatelj Alberto Arbasino.

V OCENO SMO DOBILI:

Rafko Dolhar in Albert Miklavec, **Prgišče Krasa**, izdala Hranilnica in posojilnica na Opčinah ob 75-letnici ustanovitve oktobra 1983. Uredila in spremno besedo napisala Zora Tavčar. Priložen je italijanski prevod Diomire Fabjani Bajc in Mare Debeljuh Poldini.

V edinosti, ekumenski zbornik, Ljubljana-Maribor 1983. Izdal Slovenski ekumenski svet, uredili dr. Stanko Janežič, dr. France Perko in Jože Vesenjāk.

Znamenje, štev. 6, november - december 1983, leto 13, Celje.

Cerkev v sedanjem svetu, štev. 11 - 12, leto 17, Ljubljana 1983.

Glasnik SDD, glasilo Slovenskega duhovniškega društva, štev. 4, leto 13, Ljubljana 1983.

Novice PO SVETU

ARGENTINA NI EDINA

Argentina nikakor ni edina južnoameriška država, v kateri je brez sledu izginilo na desettisoče političnih nasprotnikov režima. Problem desaparecidov je poznan tudi drugod, kot je razvidno iz podatkov Organizacije za zaščito človeških pravic Fedafam. V tej organizaciji se tudi zbirajo sorodniki desaparecidov iz 11 južnoameriških držav. Po mnenju predsednika organizacije Guzmāna je v zadnjih 10 letih izginilo največ ljudi v Gvatemali. Število desaparecidov v tej državi naj bi znašalo 35 tisoč. Na drugem mestu je Argentina s 30 tisoč. Sledijo Urugvaj, Čile, Peru in Paragvaj.

ZAHTEVE SARDINSKIH INDEPENDENTISTOV

Nova independentistična stranka, ki ima na programu samostojno državo Sardinijo, napoveduje nenavadne pobude. Stranka z imenom PARIS zatrjuje, da bo zahtevala od italijanske države 200 tisoč milijard lir, in sicer kot odškodnino za posledice tega, kar imenuje italijansko zasedbo otoka od leta 1861 dalje. Poleg lir pa bi želela stranka dobiti tudi dolarje; v načrtu je zahteva, naj bi ameriška vlada izplačala pet milijard dolarjev za najem oporišča za jedrske podmornice v kraju La Maddalena. Te in še druge načrte sta na tiskovni konferenci pojasnila voditelja omenjene stranke. Salvatore Meloni in Gianfranco Pinna. Prvi je v hišnem priporu, ker je osumljen separatistične zarote. Oba voditelja sta izjavila, da bi morala Sardinija postati neodvisna na miren način, to je z ljudskim glasovanjem pod okriljem Združenih narodov.

NEURJE V ANGLIJI

Neurje, ki je v teh dneh zajelo Veliko Britanijo, je po prvih podatkih zahtevalo 7 človeških življenj. Mnogi kraji na severu so še vedno odrezani od ostalega sveta, železniški promet je v severni Škotski prekinjen, kjer manjka tudi električni tok. Preko tisoč smučarjev je noč od nedelje na ponedeljek preživelo v avtomobilih, saj se celo plugom ni posrečilo prebiti se preko snežnih plazov.

Deveti snopič PSBL

■ nadaljevanje s 6. strani

vedlo, če bi vse naštevali, zato jih posebej omenimo vsaj nekaj, tako da si bralec tega članka ustvari vsaj približno sliko: Krže Martin, Kugy Julius, Kuhelj Anton, Kumar Stane, Kuret Stojan, Laginja Matko, Laharnar Ivan, Lampe Frančišek, Lasič Jožica, Lavrenčič Mario, Lavrič Karol, Lazzarini Pasquale, Leban Stane, Legat Jernej, Legiša Dragomir, Lenček Rado, Leskovec Pavel, Ličan Josip, Ličar Ludvik, Lipovec Milan, Lohkar Aleš, Lombar Lojzka, Lovrenčič Joža, Lukeš Jožko, Magajna Bogomir, Magajna Mario, Mahnič Anton, Majer Boris, Makuc Dorica, Makuc Pavla, Malič Jožef, Malič Stane, Manzini Guido,

Marc Ljubo, Marc Rudolf, Marchesetti Carlo, Marinčič Ivan, Markič Rino, Martelanc Saša, Martelanc Vladimir. Že iz tega skrčenega in dokaj slučajno izbranega seznama je razvidno, kakšno bogastvo se skriva v PSBL, zato bi bilo prav, da bi leksikon našel pot v knjižnico vsakega našega izobraženca, prav iz vrst izobraženec pa naj bi prišli tudi njegovi novi sodelavci, ki so tudi za nadaljnje zvezke še kako potrebni.

Ob koncu tega poročila samo še želimo, da bi se ta zahtevna leksikaina pobuda nemoteno nadaljevala in da bi glavni urednik skupaj z uredništvom za to našel dovolj potrebnih moči.

M.

Stanko Žerjal Moj božič v deželi prikazovanj

V prvem delu, ki smo ga objavili v prejšnji številki Novega lista, je bil na koncu drugega odstavka pomotoma izpuščen stavek: »Tudi jaz sem bil namenjen k polnočnici v Medjugorje«. Bralec prosimo, da popravijo, avtorja pa za razumevanje.

Ured.

II.

Medjugorska Kraljica miru torej le zmaguje. Preteklo pomlad je bil postavljen njen kip v cerkev, zdaj so me presenetile nove lepe izdelane svetinjice z njeno novo podobo. Božični mir je bil ves v soncu in mehko toplem ozračju. Kaj je v božičnih dneh povedala Gospa svojim »angelčkom«, kakor po domače imenuje svoje vidce, nisem mogel zvedeti.

Župnik je torej prost, dohod na Podbrdo pod Crnico je odprt, kontrole na cesti nikjer nobene, medjugorska Kraljica miru se še naprej prikazuje, več kot pol leta se še z neko novo deklico kar na njenem domu skrivnostno srečuje, tako da jo z izvirnimi mislimi in nauki navdihuje. Ime ji je Jēlena. Ne poznam je, nisem niti iskal novega znanstva. Pustimo družine v miru za svete praznike! Medjugorci prenašajo že dovolj nadlegovanja tujcev druge dni leta.

Jasno in milo vreme je letos tudi v Hercegovini obdajalo jaslice. Vernikom se po glavni farni maši kar nič ni mudilo h kosilu. Nekatere gospodinje so po starodavni navadi nudile pred cerkvijo raznovrstno drobno pecivo in dišeče žganje. Zvečer spet velika udeležba pri sveti maši in, ko se vrnejo domov, se jim spet ne mudi h počitku, čeprav so že prejšnjo noč malo spali

zaradi »ponočke«. Možaki se zberejo v določenih hišah k družabnemu kramljanju, fantje v grupah obiskujejo s petjem hiše drugo za drugo, kakor nekdanj pri nas koledniki na dan svetih treh kraljev.

Presenetila sta me naslednja dva dneva. V Hercegovini po tradiciji katoličani praznujejo, kolikor jih obvezne zaposlitve v odvisnem delu ne ovirajo, še po starem svetega Štefana in svetega Janeza apostola.

To sem opazil celo v versko mešanem mestu Mostarju. V njegovi novi, posrečeno moderni katedrali sem popraznoval večer svetega Štefana. Koliko meščanov pri večerni maši in zakramentih! Pa svetišče stoji na periferiji. In ponedeljek je bil navaden delovni dan z vsemi zaposlitvenimi obveznostmi. Vprašujem se in se čudim, kako in odkod morejo katoličani kriti stroške za nove cerkvene stavbe poleg rednega podpiranja dušnopastirskih in bogoslužnih stroškov. Po zadnji vojni je bilo v Hercegovini zgrajenih šestdeset novih cerkvā, kakor mi je že lani pripovedoval frančiškanski duhovnik. Tudi medjugorska je zrastle namesto stare šele pred petnajstimi leti. V sosednjem Humacu pa se je zdaj pripravljajo na radikalno operacijo. Dosedanje svetišče se razkrajja, podrli ga bodo in zgradili novo. Nisem se upal vprašati, kje bodo dobili denar. Pač pa sem grenko pomislil na stanje in potrebe cerkvā in farnih dvoran med Slovenci v Italiji ... in na pritlikavo pa diskriminacijsko gospodarjenje v kaki škofiji. Imamo spodobudne zglede onkraj meje po vsej Sloveniji. Pa sliši

tostran meje kot radijske motnje med lepo muziko še toliko judeževskega pohujševanja iz slovenskih in italijanskih ust nad novim umetniškim čarom cerkve v Novi Gorici, češ: koliko je bilo tu stroškov. »Mar bi se bilo to drago prodalo in dalo ubogim!« kakor je govoril Juda Iškariot. Zaradi take miselnosti ves kraški del goriške nadškofije do danes še nima primerne medžupnijske funkcionalne dvorane za mladino.

Judež ima pristaše kajpak povsod, tudi po Hercegovini in Dalmaciji. V obeh deželah sem imel priliko slišati tudi take, ki vidijo v medjugorskem Nazaretu le komercialno špekulacijo frančiškanov. Pač pa ni več slišati besede o klerofašistični inscenaciji niti ne o narkomanstvu ali patološkem stanju vidcev. V terek zvečer sem jih imel spet priliko videti v ekstazi.

Z novodošli Italijani sem se vrnil v Marjino avlo za trenutke prikazovanja, videnja. Kot navadno, so po skupni molitvi rožnega venca v cerkvi vstopili v avlo vsi štirje, ki so bili tiste dni doma v Medjugorju. Ne prav lahko, ker je bila gneča notri. Vicka in mali otročji Jakov sta že tako vedno doma in je vsaj eden od njiju vsak večer na mestu prikazovanja. Ivan in Ivanka pa sta si očitno vzela izredne šolske počitnice za te dni, eden iz Dubrovnika, druga iz Mostarja. Vse kot po navadi: komaj so začeli stoje recitirati Očenaš, so že prekinili, obmolnili, bliskoma in istočasno, popolnoma sinhronizirano padli na kolena v enako pokončni drži, kakor vedno tako, da so kolena padla na tisto točko, kjer so bila prej stopala, in se zazrli — po našem gledanju — v zid, na katerem visi kak meter visoko razpelo, onkraj mize, polne naših spominčkov. Obrazi in pogledi uprti precej navzgor in razjasnjeni tako, kakor vsakokrat, namreč neenakomerno, pač

Pomemben kulturni praznik v Reziji

■ nadaljevanje s 1. strani

rovati in prav ovrednotiti vso tisto kulturno bogastvo in pisano tradicijo šeg in navad, ki so tako tipične in tako znane po vsem svetu. Ne nazadnje gre tudi podčrtati, da pomeni novi Rozajanski dum tudi nov, bolj prizadet, bolj osebni, bolj neposreden pogled v bodočnost.

Kot je predsednik tega prvega rezijanskega društva Aldo Madotto povedal v radijski oddaji Glas od Rezije dan pred to kulturno prireditvijo, gre za vprašanje kulture življenja, ki je ne smemo pojmovati v ozkem pomenu samo kot kulturo napisane ali zapete besede, ampak v širšem pomenu, ko kultura pomeni vse to, kar živimo, kar delamo, kar jemo, kar dihamo, kar čutimo, kar hočemo, kar smo. Ohranjanje kulturnih prvin je bistven in prvi pogoj za ohranjanje in utrjevanje take skupnosti, kot je bila v stoletjih in kot hoče biti tudi v prihodnje Rezija in njeni prebivalci. In da je prav v takem pojmovanju izhodišče njihove kulturne poti, kaže tudi stavek iz knjige »Rezija: jezik zemlje, jezik kruha«, ki jo je napisal Renato Quaglia, član vodstva novega Rozajanskega duma.

»Kultura ni stvar zase, pač pa je tesno povezana s procesi proizvodnje, družbene združitve in organizacije ozemlja. Če propada struktura, propada tudi kultura, saj je taka kultura vedno bolj odrinjena v stran kot ločen pojav folklor. Taka kultura ne pomeni dinamike in ustvarjanja, pač pa skoraj vedno priča o izgubljeni in zapravljeni preteklosti«.

»Kultura ni torej obdelava nekega koncepta, pač pa je življenjska sila, s katero se hrani narod in na katero ljudje gradijo svojo pripadnost in svojo identiteto. Prava kultura zato nujno korenini v materialni osnovi krajev, prostora, ča-

sa, stikov, delovnega orodja itd. Zato, kadar govorimo o rezijanski kulturi, ne smemo mimo vseh teh intimnih vezi, ki pogojujejo in ustvarjajo našo življenje«.

V članku o ustanovitvi prvega rezijanskega društva v Reziji (v Vidmu tako društvo obstaja že nekaj let) ne smemo in ne moremo prezreti dela in napore novega mladega rezijanskega župana Sergia Di Lenarda, odbornika Enza Lettiga in drugih občinskih upraviteljev, ki so izvoljeni na samostojni domači listi izdelali drugačen načrt za upravo domače občine in za bodočnost rezijanskih vasi. Treba je še odpraviti hude rane od potresa, treba je nadoknaditi veliko zapravljenih priložnosti iz preteklosti (zanimiv primer je prizadevanje za dostojno cestno povezavo z Učejo in s tersko dolino), predvsem pa je treba ustvariti nove možnosti in vsaj nekaj delovnih mest zlasti na področju obrtništva, da bo Rezija bolj gospodarsko zadihala in da bodo vsaj nekateri mladi našli delo tudi v svoji dolini.

Veseliti nas mora, da je vzporedno s težnjo po nekem gospodarskem preporodu zrasla tudi želja po drugačnem kulturnem nastopanju in uresničevanju. Zaradi vsega tega ozadja upamo, da je nedeljski kulturni praznik na Ravenci pomenil nekaj več kot samo eno izmed zamejskih kulturnih prireditev. Upati je zato, da bo rezijanska kultura zaživela ne samo skozi raziskovalno delo raznih pomembnih etnologov kot sta na primer dr. Milko Matičetov in prof. Pavle Merku, ampak da bo v prihodnje hodila s svojimi nogami še veliko bolj in dlje kot v preteklosti.

V dolgem kulturnem programu so Rezijani v nedeljo ponudili številnim krajanom in gostom od blizu in daleč splet vse tiste celotne pisane

in razvejane ljudske ustvarjalnosti, ki jo poznamo, le delno in omejeno, zato ker smo morda kje videli njihovo folklorno skupino ali pa slišali tople in preproste verze domačih pesnikov. Po začetnih govorih predsednika Rozajanskega duma Alda Madotta in župana Di Lenarda ter župnika Barazzuttija sta najprej nastopili dve skupini starejših Rezijank iz Bile, Osojan in Stolbice s tipičnimi starimi ljudskimi pesmimi, prirejene in harmonizirane domače pesmi je zapel moški zbor Kanin, mali Antonella in Anna sta v rezijanščini prebali tri pesmi, mali Enzo pa je zavzeto in navdušeno odigral na citiro enega izmed znanih glasbenih ljudskih motivov. Proti koncu so nastopili še kantavtorja Rino Chinese ter Giovanni di Lenardo ter narečni pesniki Renato Quaglia, Silvana Paletti (ki je tudi povezovala ves kulturni praznik) in Gilberto Barbarino. Znana rezijanska folklorna skupina (gostovala je že v raznih evropskih državah) pa je z glasbo, s pesmijo in s plesom lepo sklenila ta bogat rezijanski kulturni praznik, za katerega smo Rezijanom v vsakem pogledu iz srca hvaležni.

i.t.

—O—

KONFERENCA V STOCKHOLMU

Sestnajst držav, članic Atlantskega zavezništva, je na stockholmski konferenci o razorožitvi pred dnevi predložilo vrsto možnih ukrepov, ki naj zmanjšajo nevarnost nenadnih spopadov in odpravijo možnost, da bi prišlo do vojne zaradi nesporazuma ali napake. Gre za predloge o pravočasnem najavljanju vojaških vaj, o informiranju glede oborožitve in podobno. Države, članice Varšavskega zavezništva, so izjavile, da so pripravljene na pogajanja v tej zadevi, vendar niso pripravljene pristati na objavljanje vojaških skrivnosti, češ da bi to okoristilo Zahod.

pa popolnoma v skladu z njih običajnim izrazom v normalnosti. Ivan se zdi v naravnem stanju, da se niti ne zna smejeti, in na tej bazi mu je obraz »oveseljen«, poplemeniten v ekstazi. Jakov je za svoja leta nekoliko preveč otročji in ta »otročjost« je v tem trenutku rahlo izravnan; Ivanka razodeva v naravnem stanju nekaj energičnosti ter izrazito samostojnost in njen obraz tudi zdaj v ekstazi prejme nekaj več mehko; Vicko poznamo kot najbolj ekstroverzno ter vedro in to pot je bila izredno razžarjena, živahna in neslišno zgovorna z nam nevidno Prikaznijo, medtem ko so me ostali trije presenetili z molčečnostjo, razen dveh, treh gibov ustnic, pa z napeto resnostjo v licih, in Ivan je celo določen trenutek rahlo nekaj odmajal z glavo (Bog ve, kaj mu je Gõspa govorila).

Pred prihodom vidcev v Marijino avlo sem italijanskim romarjem z lastnim zgledom brez besed odprl oči, da se sme na mizo na kraju prikazanaj postaviti spominčke, ki jih nebeška Gõspa — po Njeni lastni izjavi — vsakokrat blagoslovi. Brž za menoj je cela vrsta rok potisnila na rob mize rožne venčke, podobice, svetinje pa molitveno knjižico pa okrasno verižico pa celo kako otroško majico. Šepnil sem tudi, da je mogoče poprositi dovoljenje za fotografiranje. Več kot eden je vzdihnil, da ima fotoaparati v avtobusu. Le eden ga je imel pri sebi. Jaz pa tudi. Dovoljenje je bilo na mah dano. Za svoj aparat sem dobil bolj večše roke, kot so moje.

Sam sem že na božični dan mnogo fotografiral, celo Laurentina sem več kot enkrat v izbranem ambientu »ujel« na film. V mraku se je vretence zaustavilo. Naslednjega dne sem v Mostarju kupoval nov film. Ko smo odprli fotokamero, je bila — prazna. Nerazložljiva skrivnost,

Iz skrupuloznosti sem zaslišal priče in po povratku tudi prodajavca v Gorici, kjer je bil film pred mojimi očmi postavljen v fotoaparati. Vse se ujema. Aparat je redno deloval in se normalno zataknil ali blokiral, kakor je normalno, kadar je filma konec. Drugi dan pa je bil prazen. Res je, da mi ni vedno visel okrog vratu. Žal moj avtomobil ni bil vedno zaklenjen, hotelska soba tudi ne vedno. Pred poldrugim letom mi je v Medjugorju nepojasnjeno zginila kar vsa listnica z denarjem in dokumenti in s kakim spominčkom, to pot pa je fotoaparati ostal in le film iz njega izginil. Misel mi je že iz Mostarja prestopila v Trst, kjer je bilo pred letom dni natiskano v Mladiki, kako je avtorju članka nepojasnjeno zginila bilježnica z medjugorskimi zapiski iz levega zunanjšega žepa, ko se je mudil v nekem hotelu medjugorskega področja.

Italijani so imeli s seboj tudi dva močno handikapirana romarja na invalidskih vozičkih. Belgijska družbica pa je že prejšnji dan potrebovala nekaj uslug — bodisi za priključitev njih karavana k električnemu toku bodisi za mlado nosečnico. Ker so videli na mojem avtu italijansko registracijo, so se obrnili name za jezikovno pomoč. Pa moje nekdanje skromno poznanje francoščine je za aktivno porabo že zdavnaj izpuhtelo. Med njimi je duhovnik, naj se posluži latinščine s hrvatskimi sobrat! Pa je bil mladi belgijski duhovnik v njej zelo šibek. Malce sem mu pomagal in je šlo. Potem se je vrnil k meni po pouk, kako bi hrvatskemu župniku povedal po latinsko, da je ena sopotnica noseča. Povedal sem mu, kako pravimo Slovenci, namreč, da je »v blagoslovljenem stanju«. Po latinsko se bo to reklo: »in statu benedictio«. Tako je storil in zbudil hrvatskim duhovnikom prisrčen smeh. Razu-

meli pa so in so posredovali njegovo prošnjo verjetno redovnicam, ki latinsko ne znajo.

Moj potovalni program — v zvezi s časom in žepom — mi je narekoval odhod, toda žejalo me je, vsrkati vendar kaj najnovejših podatkov iz te pretresljive nebeške epopeje na hercegovskih tleh. Niti misliti ni, da bi kot zaseben, nepomemben romar, eden izmed tisočev, mogel in smel nadlegovati pristojne, kompetentne z izpraševanjem. Kar pri večjem številu vernikov povedo v cerkvi po sv. maši v informaciji, je pre malo in zaradi nepopolne akustike mojim oslabelim ušesom kaj slabo dojemljivo. Zajetno gradivo dobiš ob izbranih priložnostih. Ena takih bo pač tudi zdaj ob prisotnosti več vnaprej prijavljenih avtobusov. V hotelu sem dodal še četrto nočnico.

Enkratne večje skupine tujcev uživajo v Medjugorju, če zaprosijo, to ugodnost, da jim kak frančiškan v njihovem jeziku sumarično oriše glavno podobo medjugorske stvarnosti do dne njih obiska. Če je čas, je mogoče tudi še kaj vprašati. Ker se je nabralo že toliko tvarine, zato v tretjem letu prikazanaj poročevalec izpušča skoraj vso kroniko in razlaga Marijina naročila, opozorila, nauke, napovedi vsakovečerne nebeške obiskovalke. Skoraj vsak stavek začanja previdno in preudarno z besedami: »Djeca pričaju...« ali pa: »Vidioci govore, da je Gõspa rekla...« Po naše: »Mladinci (namreč vidci) pripovedujejo, da...« »Mladež (ali mladinci, to je vidci) pripoveduje da...«

Tako poročilo je bilo v sredo popoldne v italijanščini, kdaj za avstrijsko skupino v nemščini, pa ne vem. Pridružil sem se torej sodržavljanom. Mene so kajpak zanimalo najnovejše vesti, ostalo poznam že z mnogih prejšnjih »tiskovnih konferenc«.